

הלכה ברורה

ז. מי שהוא אנוס, ואינו יכול להתפלל בציבור, יש אומרים שבמקום "ברכו את ה' המבורך" יאמר בין "ישתבח" ל"יוצר" הברייתא: "אמר רבי עקיבא, חיה אחת יש ברקיע ושמה ישראל, ועומדת באמצע הרקיע, ואומרת ברכו את ה' המבורך, וכל גרודי מעלה עונים ואומרים ברוך ה' המבורך לעולם ועד", ותיחשב לו אמירת ברייתא זו במקום אמירת "ברכו עם הציבור".

אולם להלכה נראה שנכון יותר שלא יפסיק בין "ישתבח" ל"יוצר" כדי לומר הברייתא הנ"ל, אלא יאמרנה אחר התפלה קודם "עלינו לשבח", וכשאומר הברייתא הנ"ל, לא יזכיר שם שמים כשאומר "ברכו את ה' המבורך", או כשאומר "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", אלא יאמר "השם" ד.

בידור הלכה

ועד. ואם אינו זוכה לכך, הולכת לה, ונשאר ונחשב לבמה. (המ"ם בקמץ). והובא מדרש זה בספר שלמי ציבור (דף פט ע"ג), ועיין בספר הרוקח (סימן שסב) שהביא כמה ברייתות בענייני דברים שבקדושה, כדי שהיחיד יוכל לאומרם אם נאנס ולא התפלל בציבור. ע"ש. ועיין עוד בבית יוסף (סימן נט). ומרן החיד"א בספר עבודת הקודש (צפורן שמיר סימן ב' אות כו) הביא הברייתא דרבי עקיבא הנ"ל, לאומרה במקום ברכו. ע"ש. ובשו"ת קרבן אשה (חלק אורח חיים סימן ח') כתב להתיר לומר הברייתא הנ"ל בין ישתבח ליוצר, והוכיח כן ממה שהתיר הטור (סימן נד) בשם רב עמרם גאון, להפסיק בין ישתבח ליוצר לצרכי ציבור, והובא להלכה בשלחן ערוך כאן, ומכל שכן שיש מתירים אפילו שיחת חולין בין ישתבח ליוצר. (ועיין לעיל בבירור הלכה סק"א ובשער הציון סימן נא ס"ק כ', שהבאנו שיטות הראשונים בזה). והביא עוד ראיות לזה, וסיים, שכן העידו על המהר"ם גלאנטי, שבהיותו בארם צובה כשהיה מתפלל ביחיד היה אומר ברייתא דרבי עקיבא בין ישתבח ליוצר. ע"ש. והרב המגיה שם העיר על זה, שהרי הפוסקים נחלקו אם מותר לענות ברוך הוא וברוך שמו מבורך שאמר עד תפלת שמונה עשרה, וכל שכן ברייתא זו שיכול לאומרה מקודם וכו'. ע"ש. והנה אמת נכון הדבר שנחלקו האחרונים בדין עניית ברוך הוא וברוך

יעיין בלא להוציא בשפתיו, ישכח ויוציא בשפתיו, מה שאין כן בדברי תורה שצריך להוציא בשפתיו תמיד, וכמו שאמרו בעירובין (נג:), אם מעיין בספר בהרהור בעלמא, תוך שינוי ממה שרגיל אליו תמיד, אין לחוש שמא ישכח ויוציא בשפתיו, וכמו שמצינו ביוצא בזה בביצה (יח:) מתוך שלא הותרה לו אלא על ידי דליו זכור הוא. ע"ש. וכן מבואר בהדיא בספר המאורות (מועד קטן כא. עמוד עד), שגם עיון בספר הוא בכלל מה שאמרו הרהור לאו כדיבור דמי. ע"ש. ועל כל פנים נראה שבין ישתבח ליוצר שאפילו אם ישכח ויוציא בשפתיו, אין בזה איסור לפי מה שנתבאר, ושפיר יש להקל אפילו לכתחלה לעיין בספר בהרהור הלב. וכן פסק בספר ליקוטי מגדים (סימן נג סק"ו), שמותר לעיין בספר בין ישתבח ליוצר. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת מעט מים (סימן מב) הנ"ל, שגם כן כתב להתיר לעיין בספר בין ישתבח ליוצר בהרהור הלב. אלא שיש לדחות ראיותיו בזה, וכמו שכתב בשו"ת יביע אומר שם בסוף התשובה. ועיין עוד בשו"ת שואל ונשאל חלק ב' (חלק אורח חיים סימן יד), ובשו"ת באר משה חלק ג' (סימן כ').

ד] במדרש רות דרשו על הפסוק "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא", שאין נשמתו של האדם חוזרת להתיישב בגופו כשקם משנתו עד שיענה ברוך ה' המבורך לעולם

הלכה ברורה

ח. השומע "קדיש" כשהוא בין "ישתבח" ל"יוצר", רשאי לענות "אמן", ואפילו "אמן" שאחר "תתקבל", או "יהא שלמא", או "על ישראל", או "עושה שלום", רשאי לענות כשהוא בין "ישתבח" ל"יוצר", (אף על פי שבאמצע "פסוקי דזמרה" אין לענות אמנים אלו, וכנ"ל בסימן נא סעיף יד).

ובשעונוה "יהא שמה רבא", רשאי לענות עד "דאמירן בעלמא", למנהג הספרדים הנוהגים תמיד לענות עד "דאמירן בעלמא". (ובזה יש להקל אף כשהוא באמצע "פסוקי דזמרה", וכמו שנתבאר לעיל שם) (טז).

אזה"ח 1234567

אוצר החכמה

בירור הלכה

שער הציון

שמו באמצע פסוקי דזמרה, והבאנו דבריהם לעיל בבירור הלכה (סימן נא סק"ט), וכתבנו שלענין הלכה יש להחמיר שלא לענות ברוך הוא וברוך שמו באמצע פסוקי דזמרה. אולם היינו דוקא באמצע פסוקי דזמרה, אבל בין ישתבח ליוצר כתבנו שם שיש להתיר לענות ברוך הוא וברוך שמו, שאין זה דברי חולין ח"ו, אלא דברי מצוה, ומעתה יש לומר שהוא הדין לענין ברייתא דרבי עקיבא הנ"ל, שאין לאסור לאומרה בין ישתבח ליוצר. וכן פסק בספר חסד לאלפים (סימן נז). ע"ש. ועיין עוד בשו"ת לחם שלמה (חלק אורח חיים סימן לו).

אולם נראה שיש לפקפק על אמירת הברייתא הנ"ל בין ישתבח ליוצר, מטעם אחר, כי מרן החיד"א בברכי יוסף (סימן רטו סק"ד) כתב,

שאם יש הזכרת שם שמים באמצע מטבע ברכה המוזכרת בש"ס, אין להזכירה בדרך לימודו, ושכן נהגו רבנן קשישאי בארץ הצבי. ע"ש. ובמחזיק ברכה שם הוסיף, שכן מצא בספר תשב"ץ לתלמיד מהר"ם (סימן תכב), שאינו קורא שם של ארבע אותיות בתלמוד, כי אם השם. ע"ש. וכן כתב בתשובת רב נחשון גאון שהובאה באוצר הגאונים ברכות (סוף סימן שנב) (יד). ולפי זה אף כשאומר הברייתא דרבי עקיבא הנ"ל, אינו רשאי להזכיר שם שמים כשאומר ברכו בדרך לימודו. וכן כתב בספר טהרת המים (מערכת ה' אות טו), שאין להזכיר שם שמים כשאומר הברייתא הנ"ל. ואם כן אין תועלת כל כך באמירתה, שהרי אינו אומר ברכו בהזכרת השם. ולכן אם יאמרנה בין ישתבח ליוצר, כיון שבלאו הכי אין תועלת כל כך באמירתה, הרי הוא מפסיק שלא לצורך בין ישתבח ליוצר. ואף על פי שאין בזה איסור ממש, שהרי על כל פנים הוא עוסק בדברי תורה, מכל מקום כבר ביארנו לעיל (סק"ג) שנכון להחמיר שלא להוציא בשפתיו כשעוסק בתורה בין ישתבח ליוצר, אלא רק יעיין בספר בהרהור הלב. ע"ש. וכן פסק הגאון רבי יוסף חיים בספר בן איש חי (סוף פרשת ויגש), שאין לומר ברייתא דרבי עקיבא בין ישתבח ליוצר, משום הפסק. ע"ש. ויתכן שכוונתו גם כן שאין לאומרה בהזכרת השם, ואם כן כשאומרה בלא הזכרת השם, יש לחוש להפסק, כיון שאין באמירתה תועלת כל כך (טז).